

N:o 11.

Ank. till Riksd. kansli den 15 mars 1907 kl. 5 e. m.

*Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3,
i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl.
Maj:t angående tillsättning af prästerliga tjänster.*

Uti en inom Andra Kammaren vid innevarande Riksdag väckt motion, n:o 23, har herr *O. W. Redelius* hemställt, »att Riksdagen behagade besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t förordna, att alla lediga prästerliga tjänster varda i laga ordning tillsatta utom där så är, att ett i laga ordning tillkommet *beslut* föreligger om indragning af prästerlig tjänst.»

Uti motiveringen för denna sin hemställan anför motionären följande:

»Med anledning af en Riksdagens skrifvelse den 5 maj 1897 tillsatte Kungl. Maj:t den 22 oktober samma år en kommitté med uppdrag bland annat att, efter verkställd utredning af på frågan inverkan omständigheter, afgifva förslag till de grunder, som ansåges böra blifva bestämmande vid reglerandet af prästerskapets aflöning, »sedan tiden för nu gällande löneregleringar utlupit». Kommitténs uppdrag afsåg således förhållanden, som skulle komma att inträda först efter den 1 maj 1913, då tiden för den första af nu gällande löneregleringar utlöper. Kommittén afgaf den 19 juni 1903 sina sista författningsförslag, däribland »förslag till lag angående reglering af prästerskapets aflöning». I detta lagförslag har § 4

rätt genomgripande förändringar i afseende å antalet och beskaffenheten af de prästerliga befattningarna i riket. Icke blott ett betydligt antal komministraturer föreslogs till indragning, utan jämväl icke få kyrkoherdebeställningar. Samtidigt hemställdes dock äfven om inrättandet af en mängd nya prästerliga tjänster. Hela antalet befattningar, som enligt kommitténs förslag borde antingen indragas eller förändras, utgjorde 501, och voro af dessa befattningar 79 pastorsbeställningar och 422 komministraturer, kapellpredikantsbefattningar eller dylikt.

På grund af detta prästlönerregleringskommitténs betänkande utfärdade Kungl. Maj:t den 22 november 1901 ett cirkulär till rikets domkapitel, hvare dessa hvar för sig anbefalldes bland annat att — då ledighet inträffade vid prästerlig tjänst, hvars indragning af kommittén ifrågasatts eller hvilken eljest af kommitténs framställningar berördes — ofördröjligen till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de åtgärder, som af kommitténs framställningar kunde anses påkallade, därvid i hvarje fall med tjänstens ledigförklarande till ansökning borde anstå till dess beslut i ämnet af Kungl. Maj:t fattats.

Nu omförmälda cirkulär utfärdades, såsom nyss nämndes, den 22 nov. 1901. Under den sedermera förflutna tiden hafva naturligtvis ett betydande antal prästerliga befattningar blifvit lediga och bland dem icke få sådana, hvilka af prästlönerregleringskommittén föreslagits till indragning eller förändring. Jämlikt åberopade föreskrift hafva domkapitlen i hvarje fall, då en tjänst af sistnämnda slag blifvit ledig, härom gjort anmälan hos Kungl. Maj:t. På hvarje dylik anmälan har Kungl. Maj:t till en början resolverat, att tjänsten i fråga tillsvidare, medan utredning verkställdes, skulle förblifva otillsatt och tjänstgöringen bestridas på förordnande (s. k. kortvakans). Härefter har yttrande i ärendet inhämtats från vederbörande församling eller församlingar, pastoratets prästerskap, vederbörande domkapitel och Kungl. Maj:ts Befallningshafvande med flera samt kammarkollegium. Sedan dessa yttranden inkommit, har Kungl. Maj:t på nytt upptagit ärendet till pröfning och därvid allt efter de föreliggande utlåtandenas beskaffenhet och omständigheterna i öfrigt resolverat antingen, att tjänsten i fråga finge i vanlig ordning återbesättas med ordinarie innehafvare eller ock, att densamma fortfarande och tillsvidare under löpande lönerregleringsperiod skall förblifva obesatt och endast uppehållas genom vikarie (s. k. långva-

kans). Vikarien skulle dock i hvarje dylikt fall äga att åtnjuta samtliga med tjänsten förenade löneförmåner.

Hela antalet prästerliga tjänster af ifrågavarande slag, hvilka efter den 22 november 1901 blifvit lediga och rörande hvilka föreskrifven anmälan af vederbörande domkapitel gjorts hos Kungl. Maj:t, uppgår till 163 däraf 35 pastorsbeställningar. Af dessa tjänster, hvilka samtliga ställts på s. k. kortvakans under tiden för den nödiga utredningens verkställande, hafva sedermera efter af Kungl. Maj:t fattade beslut 21 pastorsbeställningar och 49 komministraturer eller därmed jämförliga befattningar, inalles alltså 70, blifvit i laga ordning tillsatta. Beträffande 8 pastorsbeställningar och 19 komministraturer, inalles 27, är utredningen ännu icke afslutad. Öfriga här ifrågavarande tjänster, nämligen 6 pastorsbeställningar och 60 komministraturer etc., tillsammans 66, hafva enligt Kungl. Maj:ts efter pröfning af föreliggande omständigheter fattade beslut blifvit ställda på s. k. långvakans, det vill säga de skola icke besättas med ordinarie innehafvare under innevarande löneregleringsperiod, utan skall tjänstgöringen i hvarje fall upprätthållas på förordnande genom vikarie, som dock skall uppbära samtliga med tjänsten i fråga förenade löneförmåner.

Nu omförmälda 66 prästerliga befattningar äro naturligtvis allesamman sådana, hvilka icke anses för den kyrkliga församlingsvården behöfliga utan befunnits kunna vid löpande löneregleringsperiods slut utan större olägenheter indragas. Då Kungl. Maj:t resolverat, att de icke skola i vanlig ordning tillsättas, så har detta skett, dels för att icke indragningen skulle vid innevarande löneregleringsperiods utgång hindras genom befintligheten af ordinarie tjänstinnehafvare, dels ock för att vid bristande tillgång på prästerliga krafter tillgängliga sådana skulle kunna efter behovet lämpligare fördelas. De ifrågavarande tjänsterna utgöras nämligen i flertalet fall af komministraturer i församlingar eller pastorat, där församlingsvården kan ombesörjas af kyrkoherden ensam, där alltså kyrkoherden eller ock annan i pastoratet eller i grannförsamling befintlig prästman kan förordnas att jämte egen tjänst upprätthålla den vakanssatta beställningen, och där alltså genom vakanssättningen en prästerlig kraft besparas. Ett omedelbart indragande af dylika prästerliga tjänster har emellertid icke ansetts kunna ske; gällande löneregleringsaftal har funnits lägga hinder i vägen för en sådan åtgärd under den tid, för vilken dessa aftal blifvit fastställda. Här nämnda anordning har därför införts såsom ett provisorium till tiden för

nya lönerегlerings genomförande. Detta provisorium blir dock för en del församlingar långt nog. Nu tillämpade lönekonventioner gälla nämligen i hvarje fall för en tid af 50 år, och de äldsta genomfördes år 1863 men flertalet betydligt senare. Tidigast utlöpa desamma alltså år 1913, men för ett stort antal pastorat först på 1920-talet och i enskilda fall först på 1930-talet.

Med hänsyn till sist nämnda omständighet kan det icke nekas, att man synes hafva förfarit med en onödigt stor brådska, då man redan år 1901 funnit lämpligt att vidtaga åtgärder för vakanssättning af tjänster i syfte att förbereda en lönerегlering, som ändock först efter år 1913 och i flertalet fall först omkring 1920 kunde genomföras. Och utskottet kan icke underlåta att påpeka, att ett dylikt förfarande ur konstitutionell synpunkt synes detsamma betänkligt, enär — såsom motionären påpekat — gällande föreskrifter rörande den ordning, hvilken vid ledigblifna prästerliga tjänsters återbesättande enligt lagen den 26 oktober 1883 skola tillämpas, genom detsamma åsidosättas.

Ett närmare skärskådande af saken från denna synpunkt faller emellertid icke inom detta utskotts befogenhet, och ifrågasvarande omständighet vidröres därför här blott i förbigående. Där emot vill utskottet framhålla, att vakanssättning för längre tid af prästerliga tjänster i hvarje fall innebär ett väsentligt intrång i respektive församlings eller församlingars rätt att öfva inflytande på tillsättningen af präst. Där prästerlig tjänst förses endast med vikarie, sker detta genom domkapitlets åtgärd utan församlingens hörande. Äfven för prästerskapet innebär förfarandet utan tvifvel en minskning i de förmåner, som under vanliga förhållanden tillkomma denna embetsmannakår. För hvarje tjänst, som vakanssättes, blir en prästman, som annars kunnat vinna befordran till ordinarie beställning, i saknad af dylik befordran. Olägenheten här af uppväges ingalunda därigenom, att vikarie förordnas till tjänstens upprätthållande, ty vikarien har naturligtvis — där han icke är ordinarie å annan befattning — en långt osäkrare och mindre förmånlig ställning än en ordinarie tjänsteinnehafvare. Bland annat kan han icke vinna delaktighet i prästernas änke- och pupillkassa till samma belopp som ordinarien, och äfven själfva löneinkomsten blir i de flesta fall mindre. Vikarien tillförsäkras visserligen rätt att uppbära samtliga med tjänsten förenade löneförmåner, men har i regeln till innehafvare af dylika vakanssatta tjänster lämnats ett

lägre årligt tillskott ur prästerskapets löneregleringsfond än till ordinarie innehafvare af andra motsvarande befattningar.

Det uppgifves, att de sämre befodringsutsikter, som å den prästerliga lefnadsbanan uppkommit genom en del prästerliga tjänsters vakanssättning, haft till följd en minskad tillströmning af studerande till de teologiska fakulteterna och därigenom en ökad prästbrist. Huru härmed i verkligheten förhåller sig, torde vara svårt att utreda. En minskad benägenhet hos den studerande ungdomen vid högskolorna att ägna sig åt teologiska studier kan ha sin grund i många-handa orsaker. Alldeles uteslutet är det emellertid icke, att äfven den försämring i befodringsutsikterna, hvilken för de obefordrade prästmännen vållats genom vakanssättning af en del prästerliga tjänster, härvid i någon mån kunnat inverka. Visst är i hvarje fall — enligt uppgifter från ett flertal domkapitel — att en kännbar brist på prästerliga krafter faktiskt förefinnes.

Huru än med orsakerna till ifrågavarande prästbrist kan förhålla sig, så torde under alla omständigheter böra erkännas, att den af Kungl. Maj:t beslutade vakanssättningen för längre tid af ett afsevärdt antal prästerliga tjänster såväl för respektive församlingar som för prästerskapet medfört inskränkningar i förut åtnjutna förmåner och vållat åtskilliga olägenheter. Ett icke ringa missnöje med omförmälda åtgärder har också från respektive församlingars sida ej mindre än hos prästerskapet gifvit sig tillkänna. Såvidt utskottet kunnat erfara, har vakanssättningen af prästerliga tjänster i flertalet fall skett *mot* vederbörande församlings eller församlingars uttalade önskan, och prästerskapets missbelåtenhet med vakanssättningssystemet har på flerahanda sätt gifvit sig uttryck.

Åtskilliga förslag hafva ock framkommit i syfte att afhjälpa de olägenheter, hvilka blifvit en följd af vakanssättningen och förorsakat missnöje. Största uppmärksamheten har bland dessa förslag det tilldragit sig, hvilket framställt af kungl. kammarkollegium och går ut därpå, att sådana prästerliga beställningar, hvilka äro föreslagna att vid slutet af innevarande löneregleringsperiod indragas, skola vid inträffande ledighet tillsättas under iakttagande af sedvanliga former men endast för en tid, som i hvarje fall återstår af löpande löneregleringsperiod. Härigenom skulle såväl åt vederbörande församlingar bevaras deras rätt att öfva inflytande på tillsättningen af präst som ock i hvarje fall åt den blifvande tjänsteinnehafvaren beredas ej mindre förmånen att få åtnjuta alla med befattningen

förenade löneförmåner än visshet att — visserligen blott till löne-regleringsperiodens utgång — få förblifva vid lägenheten.

Öfver detta förslag har yttrande af Kungl. Maj:t inforrats från rikets samtliga domkapitel. Med undantag af tvenne, hafva emellertid dessa afstyrkt nämnda förslag. De för afstyrkandet anförda skälen äro väsentligen, dels att den rådande bristen på prästerliga krafter icke medger tillsättandet under den närmaste framtiden af alla för närvarande vakanssatta prästerliga tjänster, dels att det föreslagna förfaringssättet skulle kunna leda därtill, att en del präster, som genom tillsättning i sedvanlig ordning bundes vid tjänster, hvilka efter förloppet af ett visst antal år skulle indragas, när detta skedde komme att ställas utan befattning vid en ålder, då utsikten för dem att vinna befordran till annan tjänst vore ringa eller ingen. Tillika har framhållits, att förfarandet skulle komma att stå i strid med föreskrifterna i gällande kyrkolag och i lagen angående prästerliga tjänsters tillsättning den 26 oktober 1883 enligt hvilka föreskrifter tillsättning af präster åläge domkapitlet ensamt i alla de fall, där det icke vore fråga om att förse respektive tjänst med en i verklig mening ordinarie innehafvare.

I den nu föreliggande motionen af herr Redelius föreslås en annan utväg för undanrödjande af de olägenheter, som visat sig förenade med vakanssättning för längre tid af prästerliga tjänster. Denna utväg skulle bestå däri, att alla prästerliga tjänster utan undantag vid uppkommande ledigheter i laga ordning tillsattes, för så vidt icke ett i laga ordning tillkommet *beslut* om tjänstens indragning föreläge.

Indragning af prästerlig tjänst anses, såsom förut blifvit nämndt, kunna ske först vid löne-regleringsperiods utgång. Beslut om sådan indragning torde vid dylikt förhållande ej lämpligen böra fattas ett flertal år i förväg, utan först i närheten af den tidpunkt, då indragningen kan äga rum. Prästlöne-regleringskommittén förutsätter därjämte i sitt härom afgifna betänkande, att såväl indragning af prästerliga tjänster som andra åtgärder, hvilka i samband med en ny löne-reglering för prästerna kunna finnas erforderliga, böra vid en stundande löne-reglering liksom fallet var vid den reglering, hvilken ägde rum efter år 1862 på grund af kungl. förordningen den 11 juli nämnda år, genomföras först efter det i hvarje fall utredning skett och förslag afgifvits af en för ändamålet tillsatt nämnd, hvars sammansättning och befogenhet blifvit genom särskild

lagstiftning bestämda. Då någon sådan lagstiftning ej för närvarande förefinnes, torde alltså motionärens förslag under de förhandenvarande omständigheterna få anses i sina konsekvenser innebära att hvarje prästerlig befattning skall vid uppkommande ledighet i laga ordning tillsättas utan hänsyn till huruvida den af prästlöneregleringskommittén föreslagits till indragning eller till bibehållande.

Ett sådant förfarande synes ock verkligen hafva varit det lämpligaste för den hittills gångna tiden — efter år 1901, då vakanssättningen af prästerliga tjänster tog sin början. Såsom förut antydts, synes det nämligen utskottet, som om den ifrågavarande vakanssättningen tagit sin början alldeles för tidigt med hänsyn till det förhållandet, att löpande löneregleringsperioder utgå först 1913 och senare. För närvarande ställer sig emellertid saken väsentligt annorlunda. Tidpunkten för upphörandet af gällande löneregleringsperioders giltighet är nu närmare än år 1901. Förberedande åtgärder för indragning af sådana tjänster, hvilka anses ej under en ny löneregleringsperiod böra bibehållas, äro därför numera i vida högre grad på sin plats än år 1901. Om man ända till slutet af innevarande löneregleringsperiod fortsatte med att i vanlig ordning tillsätta hvarje ledigblifven prästerlig befattning, så skulle härigenom genomförandet af en ny lönereglering uppenbarligen i hög grad hindras och försenas. Härtill kommer den omständigheten, att prästbrist råder. Om såväl de nu befintliga vakanssatta prästerliga tjänsterna som ock andra till indragning föreslagna tjänster, hvilka under de närmaste åren bli lediga, samtliga skulle utan åtskillnad tillsättas med ordinarie innehafvare, skulle det enligt uppgifter från åtskilliga domkapitel icke låta sig göra att upprätthålla den prästerliga tjänstgöring, för hvilken tillgång på icke ordinarie prästmän under alla förhållanden är af nöden. Obestriddigt är, att en del prästerliga tjänster finnas, hvilkas upprätthållande icke är af något verkligt behof påkalladt. Hit må i första rummet räknas komministraturer i små församlingar, där jämväl kyrkoherde finnes. Sådana befattningar ha också af prästlöneregleringskommittén i regeln föreslagits till indragning, och de komma helt visst att med inträdandet af ny lönereglering försvinna. En föreskrift därom, att hvarje sådan befattning, äfven om den blefve ledig först ett eller några få år före löpande löneregleringsperiods utgång, likväl ovillkorligen skulle besättas med ny ordinarie innehafvare, vore ingalunda lämplig. Följden skulle kunna blifva, dels att tjänsten, ändock den vore obehöflig, likväl måste för tjänste-

innehafvarens skull under en lång följd af år bibehållas, och dels att en annan församling, där verkligt behof af prästerlig kraft förefunnes, måste umbära sådan. En skrifvelse till Kungl. Maj:t af den innebörd, som i förevarande motion föreslagits, anser utskottet sig därför icke kunna tillstyrka.

Däremot håller utskottet visserligen före, att vid den vakanssättning af prästerliga tjänster, hvilken under tiden intill löpande lönerogleringsperiods utgång dels med hänsyn till den föreslagna indragningen af vissa prästerliga befattningar och dels i följd af rådande prästbrist icke torde kunna undvikas, den största möjliga hänsyn dock bör tagas såväl till församlingarnas som till prästerskapets berättigade intressen. I sådant hänseende har det synts utskottet, som om vakanssättning af kyrkoherdebefattningar i regeln icke borde förekomma, liksom ock att komministraturer i församlingar, där annan präst icke finnes, borde lämnas obesatt endast där sådant af vederbörande domkapitel pröfvas utan olägenhet kunna ske. Prästman, som förordnas att upprätthålla tjänst, hvilken icke skall i vanlig ordning återbesättas, torde — såvidt han icke tillika innehar ordinarie beställning — böra berättigas att uppbära samtliga de löneförmåner äfven i afseende å tillskott ur prästlönerogleringsfonden, hvilka skulle tillkomma ordinarie innehafvare af samma befattning. Då förordnanden af denna art härigenom i ekonomiskt afseende skulle bli vida fördelaktigare än vanliga icke ordinarie prästerliga befattningar, synes det vara lämpligt, att vederbörande obefordrade prästmän, som önska komma i åtanke till dylika tjänster, finge hos domkapitlen göra anmälan härom, och att förordnandet skedde med hänsyn till de anmäldes förtjänst och skicklighet.

Genom upplysningar, hvilka inom Kungl. ecklesiastikdepartementet inhämtats, har utskottet emellertid erfarit, att de här ofvan anförda grundsatser, hvilka af utskottet anses böra tillämpas i afseende på förfarandet med prästerliga tjänster, hvilka föreslagits till indragning vid löpande lönerogleringsperioders slut, i stort sett äro alldeles desamma, som i dylika fall *numera* tillämpas. Visserligen har ingen föreskrift utfärdats därom, att domkapitlen böra lämna vederbörande obefordrade prästmän tillfälle att anmäla sig som sökande till vikariat å vakanssatta platser, men förslag i sådan riktning ha däremot i flera fall bragts å bane af domkapitlen själfva. I hvarje fall torde det dessutom varit regel, att domkapitlen redan hittills vid förordnanden af här ifrågavarande art i största möjliga ut-

sträckning tagit hänsyn till vederbörande obefordrade prästmäns befogade anspråk på att efter förtjänst och skicklighet bli tillgodosedda vid dylika vikarietillsättningar.

Slutligen vill utskottet påpeka, att frågan om ny reglering af prästerskapets löneförmåner inom kort i hela dess vidd torde komma att föreläggas Riksdagen. De af ofta omförmälda prästlönerregleringskommitté utarbetade och till regeringen ingifna förslag i detta afseende lära under den närmaste tiden komma att upptagas till behandling af Kungl. Maj:t, och torde ärendet redan under nästinstundande år komma att underställas såväl Riksdagens som kyrkomötets pröfning.

Med hänsyn till här anförda omständigheter och det läge, hvori frågan om den kyrkliga indelningen och organisationen alltså för närvarande befinner sig, kan utskottet för sin del icke anse nödigt eller lämpligt, att Riksdagen nu i detta ärende till Kungl. Maj:t aflåter någon skrifvelse af den innebörd, som herr Redelius föreslagit, och hemställer utskottet därför,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 mars 1907.

På utskottets vägnar:

ROBERT JOHANSSON.

Det skulle antecknas, att herr K. Warburg icke deltagit i behandlingen inom utskottet af detta ärende, samt att herr C. J. Berggren icke varit närvarande vid ärendets slutliga behandling.

Bilaga.

Ordinarie prästerliga tjänster

Stift	enligt nuvarande organisation (under ecklesiastikåret 1896—97)			som af löne-reglerings-kommittén föreslagits till indragning			som på grund af löne-reglerings-kommitténs förslag enligt kungl. cirk. 22/11 1901											
							varit föremål för Kungl. Maj:ts profning och			blifvit i laga ordn. tillsatta			blifvit ställda på »långvakans»			nu äro föremål för Kungl. Maj:ts profning		
	Kyrkoh.	Kommin. ¹	Summa	Kyrkoh.	Kommin.	Summa	Kyrkoh.	Kommin.	Summa	Kyrkoh.	Kommin.	Summa	Kyrkoh.	Kommin.	Summa	Kyrkoh.	Kommin.	Summa
	Uppsala	109	122	291	11	60	71	1	—	1	15	16	—	3	3	1	18	19
Linköpings	149	116	265	18	68	86	5	4	9	21	13	3	4	7	5	15	20	
Skara	124	116	240	4	53	57	1	18	19	—	5	5	—	2	—	7	7	
Strängnäs	105	82	187	1	38	39	2	4 ³	6	—	10	10	—	2	—	12	12	
Västerås	105	73	178	10	26	36	3	4	7	1	5	6	1	1	2	6	8	
Växjö	96	100	196	—	45	45	—	4	4	—	7	7	—	3	—	10	10	
Lunds	238	34	272	15	16	31	5	3	8	1	—	1	2	—	2	—	3	
Göteborgs	110	87	197	2	26	28	1	4	5	—	1	1	—	1	—	2	2	
Kalmar	45	35	80	7	14	21	—	2	2	—	1	1	—	1	—	2	2	
Karlstads	60	78	138	—	27	27	—	3	3	—	3	3 ⁴	1	2	3	5	6	
Härnösands och Luleå	113	81	194	—	32	32	1	3	4	—	2	2 ⁵	—	—	—	2	2	
Visby	44	6	50	11	3	14	2	—	2	1	—	1	—	1	2	—	2	
Stockholmsstad	8	25	33	—	14	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Hela riket	1,366	955	2,321	79	422	501	21	49	70	660	66	8	19	27	14	79	93	

¹ Under kommin. innefattas kapellpredikantsbefattningar och öfriga med komministrurer jämställda befattningar.

² Det vill säga tjänsten uppehålls tills vidare under löpande löne-regleringsperiod genom vikarie.

³ En tjänst sedermera indragen.

⁴ En tjänst sedermera återbesatt.

⁵ En komministertjänst dessutom indragen.